

استفتائات مسائل مستحدثه مسجد

گردآوری: رحیم صفری^۳

پرسش

با توجه به برخی روایات که ساخت مناره را برای مسجد بدعت شمرده است، اگر در ساخت مسجدی در روستایی، مناره برای آن طراحی شود، چه حکمی دارد؟

پاسخ اجمالی

با آنکه برخی روایات در مورد نکوهش ساخت مناره وجود دارد، اما بیشتر فقها با جمع‌بندی مجموع دلایل فقهی امروزه ساختن گنبد و مناره را برای اماکن مذهبی مجاز می‌دانند.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است.

حضرت آیت الله العظمی سیستانی:

اشکال ندارد.

حضرت آیت الله العظمی شبیری زنجانی (مد ظله العالی)

ساختن گنبد و گلدسته برای اماکن مذهبی جایز است.

حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

مانعی ندارد.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

ساخت مناره ضروری نیست؛ ولی اگر باعث شکوه مسجد شود کار خوبی است.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

مادامی که اسراف محسوب نشود مانعی ندارد.

(استفتا از دفاتر آیات عظام: سیستانی، شبیری زنجانی، صافی گلپایگانی، مکارم شیرازی و نوری همدانی (مد ظله‌هم

العالی))

پرسش

آیا می‌توان تلفن همراه را با استفاده از برق مسجد شارژ کرد؟

پاسخ اجمالی

هر چند استفاده از امکانات مسجد در امور شخصی و مخالف با جهت وقف، جایز نیست، ولی اگر در موردی اطمینان به رضایت واقف و متولی شرعی مسجد باشد، اشکال ندارد.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است: [۱]

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

اگر مخالف با جهت وقف بوده و یا مغایر با مقررات مربوطه است جایز نمی‌باشد.

حضرت آیت الله العظمی شبیری زنجانی (مد ظله العالی)

در صورتی که اطمینان نوعی به رضایت متولی شرعی مسجد باشد، اشکال ندارد.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

در فرض سؤال مانعی ندارد.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

در فرض سؤال استفاده از برق مسجد جایز نیست.

[۱]. استفتا از دفاتر آیات عظام: خامنه‌ای، شبیری زنجانی، مکارم شیرازی و نوری همدانی (مد ظلهم العالی)،

پرسش

آیا ثواب رفتن به مسجد و شرکت در نماز جماعت تنها مختص مردان است؟ آیا کلمه «رجل» در روایت «صلاة الرجل فی جماعة خیر من صلاته فی بیته اربعین سنه» بانوان را نیز در بر می‌گیرد؟ و به طور کل حضور یا عدم حضور زنان در مسجد و جماعت، کدام یک، مورد تأیید می‌باشد؟

پاسخ اجمالی

برخی روایات با استفاده از واژه‌هایی؛ مانند «رجل» در نگاه اول، مردان را مشمول چنین پاداشی می‌داند، اما اصل حضور بانوان در مسجد برای نماز جماعت و حتی استحباب آن را نفی نمی‌کند؛ زیرا با توجه به روایات و شواهد تاریخی و نیز فتوای فقهای بزرگوار؛ اگر زنی بتواند خود را از دید نامحرم بیوشاند، حضور او در مسجد برای نماز جماعت مانعی ندارد؛ و می‌توان گفت که پاداش مسجد و جماعت شامل او نیز خواهد شد.

روایاتی که نماز در خانه را برای زن سزاوارتر می‌دانند ناظر به شرایط خاصی هستند که نمی‌توان آنها را به تمام موارد گسترش داد.

پاسخ تفصیلی

در روایتی از رسول خدا (ص) نقل شده است: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ أَرْبَعِينَ سَنَةً»؛ [۱] نماز مرد در جماعت، بهتر از چهل سال نماز او [به صورت فرادا] در خانه است.

روایاتی مشابه با این روایت - با تفاوت در مقدار ثواب - از پیامبر اکرم (ص) در متون حدیثی اهل سنت نیز نقل شده است.

[۲]

این دسته از روایات، هرچند تنها چیزی را که ثابت می‌کنند استحباب شرکت مردان در مسجد برای نماز جماعت است، اما اصل حضور بانوان در مسجد برای نماز جماعت و حتی بهتر بودن آن را نفی نمی‌کند. برای این که این دسته از روایات و روایات دیگری که در این باره داریم، روشن شوند؛ تحقیقی کوتاه درباره حضور زنان در مسجد برای خواندن نماز جماعت، دعا و دیگر امور معنوی ارائه می‌دهیم.

حضور بانوان در مسجد از نگاه روایات

براساس تحقیق و جست‌وجو؛ در منابع روایی، می‌توان روایات وارده در خصوص حضور بانوان در مسجد را بر سه قسم تقسیم نمود:

الف. مسجد زن، خانه او است

پیامبر خدا(ص): «بهترین مسجد زنان، همان خانه‌های ایشان است...» [۳] «بهترین مسجد زنان، کنج خانه آنها است» [۴].

«به تنهایی و در خانه نماز خواندن زن، مثل نماز در جمع است، در حالی که بیست و پنج درجه فضیلت دارد» [۵].

رسول خدا(ص) به امام علی(ع) فرمود: «ای علی! بر زنان؛ نماز جمعه، جماعت، اذان و اقامه واجب نیست» [۶].

امام صادق(ع): «بهترین مساجد برای زنان شما، خانه‌هایشان است» [۷].

ب. حضور بانوان در مسجد جایز و یا بهتر است [۸]

رسول خدا(ص): «هر گاه زنان [برای رفتن به مسجد] از شما اجازه طلبیدند، آنان را از بهره‌ای که از مساجد دارند، محروم

نسازید» [۹] «زنان خود را از [رفتن به] مسجدها بازدارید، هر چند خانه‌های آنان، برایشان نیکوتر است» [۱۰].

«هنگام شب به زنان برای رفتن به مساجد اذن دهید» [۱۱].

عایشه می‌گوید: «زنان مؤمن، نماز صبح را با پیامبر(ص) بجای می‌آوردند، در حالی که لباسی که تمام بدن آنها را

می‌پوشاند به تن داشتند و این زنان در تاریکی بازشناخته نمی‌شدند» [۱۲].

ابن عباس درباره پیامبر(ص) و عملکرد ایشان می‌گوید: «رسول خدا(ص) دختران و زنان خود را برای اقامه جماعت در

نمازهای عیدین به خارج خانه می‌بردند» [۱۳].

از ابن عباس نقل شده است: «زنی زیبا پشت سر رسول خدا(ص) نماز می‌خواند...» [۱۴].

امام علی(ع): «زنان، با پیامبر(ص) نماز می‌خواندند...» [۱۵].

امام صادق(ع) از پدر گرامی‌اش نقل می‌کند که فرمود: «رسول خدا(ص) هنگام خواندن نماز جماعت، صدای گریه طفلی

را شنید که مادرش او را با خود به مسجد آورده بود. آن حضرت نماز را کوتاه کرد تا مبادا نگرانی در مادرش پیدا

شود» [۱۶].

ج. تشویق به رفت و آمد به مسجد برای زن و مرد

در منابع روایی، احادیث زیادی وجود دارد که همگی بیانگر این است که مساجد متعلق به تمام مردم اعم از زن و مرد

است، و میان مرد و زن هیچ گونه تفاوتی وجود ندارد؛ زیرا واژه‌هایی مانند، انسان‌های با تقوا، مؤمن، متقین، اهل مسجد،

و ... اختصاص به گروه خاصی ندارد و برای عموم مسلمانان است.

پیامبر خدا(ص):

«مسجد، خانه هر مؤمنی است» [۱۷].

«مساجد، خانه‌های پرهیزگارانند» [۱۸].

«هرکس خانه‌اش مسجد باشد، خداوند کارش را با رحمت و شادی قرار داده، و اجازه عبور از صراط به سوی بهشت را به

او خواهد داد» [۱۹].

«کسی که به مسجدی از مساجد خدا برود برای هر گامی که برمی‌دارد تا به منزل برگردد ده حسنه برایش نوشته می‌شود و ده گناه از او برداشته و ده درجه ترفیع می‌یابد».[۲۰]

فقه‌های بزرگوار شیعه با توجه به این سه دسته از روایات، نسبت به حضور بانوان در مسجد، اختلاف نظر دارند، که در ذیل به‌طور کوتاه اشاره می‌شود.

فضیلت نماز در خانه برای بانوان

برخی از فقه‌های شیعه، نماز خواندن زنان در خانه را مستحب و با فضیلت می‌دانند:

۱. اعلامه حلی: رفتن به مسجد، مختص مردان است، نه زنان؛ زیرا به زنان دستور پوشش و پنهان شدن داده شده است.[۲۱]

۲. شهید ثانی در معنای «مسجد المرأة بیتها»: «یعنی؛ نماز خواندن زنان در خانه افضل از رفتن آنها به مسجد است یا به این معنا است که فضیلت نماز زنان در خانه مثل مسجد است و نیازی به رفتن به مسجد نیست».[۲۲]

۳. محقق اردبیلی: «فضیلت رفتن به مسجد برای مردان ثابت است، نه برای زنان، همان‌طور که مشهور بین فقها هم همین است».[۲۳]

۴. محمدتقی مجلسی: «نماز خواندن زنان در خانه به عصمت و عفاف آنان نزدیک‌تر است».[۲۴]

سید محمد کاظم یزدی: «نماز زن در خانه‌اش بهتر از نماز او در مسجد است».[۲۵]

بهتر بودن حضور بانوان در مسجد

عده‌ای از فقه‌های شیعه معتقدند که نه تنها حضور بانوان در مسجد و شرکت در نماز جماعت مانند دیگر عرصه‌های اجتماعی (البته با رعایت حجاب و شئون اسلامی) جایز است، بلکه امری پسندیده می‌باشد. دلایل آنها؛ عموماً و اطلاقات روایاتی است که بیانگر ترغیب و تشویق بر رفت و آمد به مساجد و بهره‌مندی از فضائل مسجد بر مرد و زن است. در این جا به فتوای آنها اشاره می‌شود.

این دسته از فقها می‌گویند: «برای زنها نماز خواندن در خانه، بلکه در صندوق خانه و اطاق عقب بهتر است، ولی اگر بتوانند کاملاً خود را از نامحرم حفظ کنند بهتر است در مسجد نماز بخوانند و اگر راهی یاد گرفتن احکام و مسائل

اسلامی جز از طریق رفتن به مسجد وجود ندارد واجب است به مسجد بروند».[۲۶]

نتیجه‌گیری

هرچند از مجموع روایات و نیز دیدگاه فقه‌های بزرگوار می‌توان این‌گونه استفاده کرد که خواندن نماز در خانه نسبت به مسجد برای زنان بهتر است. اما با تأمل در روایات و نیز فضای صدور آنها، به این نکته می‌رسیم که معمولاً تلاش شده تا به نحوی مسئله حجاب اسلامی به بانوان گوشزد شده تا به آن اهمیت بدهند و به همین دلیل در مرحله اول به نماز در خانه فضیلت داده شده است. با این حال، این به معنای منع و یا کراهت رفتن به مسجد برای نماز جماعت نیست؛ بلکه اسلام با طرح پوشش زن در حقیقت جواز حضور وی در عرصه‌های مختلف اجتماعی را رقم زده است و با دستورات حکیمانه و راه‌گشایی که در چگونگی منش و روش او ارائه داده، از یک سو این نیروی اجتماعی را از تباه شدن نجات داده و از سوی دیگر، جلو فسادگری و ناهنجاری‌های ناشی از اختلاط زن و مرد را گرفته است. بنابراین، به خاطر وجود عدم امنیت در جامعه و اهمیت و لزوم مصونیت زن از هرگونه تجاوز، شریعت اسلام دستور به حفظ حجاب و پوشش داده است. در نتیجه؛ اگر زنی بتواند خود را از دید نامحرم بپوشاند و یا دیدگان خویش را از نگاه بی‌گانه فرو بندد، حضور او در

مسجد برای نماز جماعت مانعی ندارد؛ و حتی می‌توان گفت که ثواب و فضیلت رفتن به مسجد (روایات دسته سوم) شامل آنها نیز می‌شود. و نیز طبق روایاتی که درباره اجازه طلبیدن زنان از مردان برای رفتن به مسجد نقل شده، و روایات مربوط به حضور زنان در نماز پیامبر (ص)؛ نباید آنان را از فضایل و آثار معنوی مسجد محروم کرد. بنابراین، اگر نماز در خانه برای زن در شرایطی سزاوارتر است، به همین اندازه نیز خواندن نماز در مسجد یا شرکت در دعاها سفارش شده و اهمیت هر کدام در جای خود محفوظ است. و چنانچه بانوان بتوانند حجاب اسلامی و شئون زن مسلمان و پاکدامنی را رعایت کنند، نماز در مسجد برای آنان همچون مردان مستحب خواهد بود.

- [۱] شعیری، محمد بن محمد، جامع الاخبار، ص ۷۷، نجف، مطبعة حیدریه، چاپ اول، بی‌تا.
- [۲] ر.ک: دارمی، عبد الله بن عبد الرحمن، سنن الدارمی، ص ۳۲۷، بیروت، دار البشائر، چاپ اول، ۱۴۳۴ق؛ أبو بکر بیهقی، أحمد بن حسین، شعب الإیمان، ج ۴، ص ۳۱۹، ریاض، هند، مکتبه الرشد للنشر و التوزیع، الدار السلفية بومبای، چاپ اول، ۱۴۲۳ق.
- [۳] شیخ صدوق، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۳۷۴، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۳ق.
- [۴] شیبانی، أحمد بن محمد، مسند احمد بن حنبل، ج ۴۴، ص ۱۶۴ ° ۱۶۵، بیروت، مؤسسه الرساله، چاپ اول، ۱۴۲۱ق؛ بیهقی، أحمد بن حسین، السنن الکبری، ج ۳، ص ۱۸۷، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ سوم، ۱۴۲۴ق.
- [۵] طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، ص ۲۳۳، قم، شریف رضی، چاپ چهارم، ۱۴۱۲ق.
- [۶] من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۶۴؛ در این باره ر.ک: «استحباب اذان و اقامه برای زنان»، سؤال ۵۶۳۲۱.
- [۷] همان، ج ۱، ص ۲۳۸؛ درباره شرح این حدیث ر.ک: «حضور زنان در مسجد»، سؤال ۸۷۱۰.
- [۸] بر طبق نظر برخی فقها که بحثش خواهد آمد.
- [۹] مسند احمد بن حنبل، ج ۹، ص ۴۵۷؛ قشیری نیشابوری، مسلم بن حجاج، صحیح مسلم، ج ۱، ص ۳۲۸، بیروت، دار إحياء التراث العربی، بی‌تا.
- [۱۰] ازدی سجستانی، أبو داود سلیمان بن اشعث، سنن ابی داود، ج ۱، ص ۱۵۵، بیروت، المکتبه العصریه، صیدا، بی‌تا.
- [۱۱] شعب الإیمان، ج ۳، ص ۱۱۳؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۹، ص ۱۱۶.
- [۱۲] مسند احمد بن حنبل، ج ۴۳، ص ۲۸۰.
- [۱۳] همان، ج ۳، ص ۴۸۷.
- [۱۴] کوفی، محمد بن محمد اشعث، الجعفریات (الأشعثیات)، ص ۱۷۷، تهران، مکتبه نینوی الحدیثه، چاپ اول، بی‌تا.
- [۱۵] حمیری، عبد الله بن جعفر، قرب الاسناد، ص ۱۸، قم، مؤسسه آل البيت (ع)، چاپ اول، ۱۴۱۳ق؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۳۹۶.
- [۱۶] شیخ صدوق، محمد بن علی، علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۴۴، قم، کتاب فروشی داوری، چاپ اول، ۱۳۸۵ش.
- [۱۷] ابونعیم اصفهانی، أحمد بن عبد الله، حلیه الاولیاء و طبقات الاصفیاء، ج ۶، ص ۱۷۶، بجوار محافظة مصر، السعاده، ۱۳۹۴ق.

- [۱۸] محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۳، ص ۳۶۲، قم، مؤسسه آل البيت(ع)، چاپ اول، ۱۴۰۸ق؛ أبو بكر بن أبی شیبۀ، عبد الله بن محمد، الكتاب المصنف فی الأحادیث و الآثار، ج ۷، ص ۱۱۴، ریاض، مكتبة الرشد، چاپ اول، ۱۴۰۹ق.
- [۱۹] شعب الإيمان، ج ۴، ص ۳۸۰.
- [۲۰] شیخ صدوق، محمد بن علی، ثواب الاعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۹۱، قم، دار الشریف الرضی للنشر، چاپ دوم، ۱۴۰۶ق.
- [۲۱] علامه حلی، حسن بن یوسف، نهاییه الاحکام فی معرفه الاحکام، ج ۱، ص ۳۵۳، قم، مؤسسه آل البيت(ع)، چاپ اول، ۱۴۱۹ق.
- [۲۲] شهید ثانی، زین الدین بن علی، الروضه البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة، شارح: کلانتر، سید محمد، ج ۱، ص ۵۳۸، قم، کتابفروشی داوری، چاپ اول، ۱۴۱۰ق.
- [۲۳] اردبیلی، احمد بن محمد، مجمع الفائدة و البرهان فی شرح إرشاد الأذهان، ج ۲، ص ۱۵۹، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۳ق.
- [۲۴] مجلسی، محمد تقی، روضه المتقین فی شرح من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۰۷، قم، مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانیپور، چاپ دوم، ۱۴۰۶ق.
- [۲۵] طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۶۰۰، بیروت، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، چاپ دوم، ۱۴۰۹ق.
- [۲۶] امام خمینی، توضیح المسائل (محشی)، گردآورنده: بنی‌هاشمی خمینی، سید محمدحسین، ج ۱، ص ۴۹۹ ° ۵۰۰، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هشتم، ۱۴۲۴ق.

پرسش

اینجانب در کتابی خواندم که به یکی از حقوق مسجد اشاره شده بود و آن این که کسی که به مسجد می‌رود حق مسجد است که در آن دو رکعت نماز بخواند. حال سؤال بنده این است که آیا این کار مستحب است یا اگر به مسجد رفتیم و دو رکعت نماز نخواندیم در روز قیامت آن مسجد می‌تواند از ما واقعاً طلبکار باشد؟

پاسخ اجمالی

درباره حق مسجد، در کتاب‌های حدیثی روایاتی آمده است؛ که از آن جمله روایاتی است که در آن به خواندن دو رکعت نماز تحیت مسجد سفارش شده است:

۱. پیامبر اکرم(ص): «هر گاه یکی از شما وارد مسجد می‌شود، ننشیند تا آن که دو رکعت نماز بگذارد».[۱]

۲. امام علی(ع): «از جمله حقوق مسجد، این است که هرگاه بدان پا نهادی، دو رکعت نماز بگذاری، و از جمله حقوق آن دو رکعت، این است که در آنها "أمّ القرآن" (سوره حمد) را بخوانی».[۲]

از این رو؛ در احکام شرعی مسجد آمده است: وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.[۳] و مقصود از نماز تحیت آن است که حرمت مسجد به واسطه نشستن بدون نماز هتک نشود.[۴]

بنابراین کسی که به قصد بجا آوردن نماز واجب یا نماز مستحب در مسجد حاضر می‌شود، همین قدر که بعد از ورود به مسجد و قبل از آن که بر زمین بنشیند، نمازی را شروع کند، در واقع نماز تحیت مسجد را نیز بجای آورده است، اگر چه قرار دادن نماز مستقلی به عنوان نماز تحیت مسجد، افضل است .

گفتنی است؛ با توجه به روایاتی که درباره حقوق و احترام به مسجد نقل شده؛ اگر کسی وارد مسجد شود اما نمازی ° واجب یا مستحب- نخواند، در روز قیامت آن مسجد از او طلبکار شده و از او پیش خداوند شکایت می‌کند. [۵]

[۱] دارمی، عبد الله بن عبد الرحمن، سنن الدارمی، محقق، غمری، نبیل هاشم، ص ۳۵۳، بیروت، دار البشائر، چاپ اول، ۱۴۳۴ق؛ بخاری، محمد بن إسماعیل، الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله (ص) و سننه و آیامه (صحیح البخاری)، ج ۱، ص ۹۶، بیروت، دار طوق النجاة، چاپ اول، ۱۴۲۲ق .

[۲] ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی، دعائم الاسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الأحكام، محقق، فیضی، آصف، ج ۱، ص ۱۵۰، قم، مؤسسه آل البيت (ع)، چاپ دوم، ۱۳۸۵ق؛ مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۸۱، ص ۲۳، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ق .

[۳] امام خمینی، توضیح المسائل (محشی)، گردآورنده: بنی‌هاشمی خمینی، سید محمدحسین، ج ۱، ص ۵۰۸، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هشتم، ۱۴۲۴ق.

[۴] عاملی (شهید ثانی)، زین الدین بن علی، الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية، حاشیه: سلطان العلماء، حسن بن محمد، ج ۱، ص ۶۴، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۴۱۲ق .

[۵]. ر.ک: شیخ صدوق، الخصال، محقق، غفاری، علی اکبر، ج ۱، ص ۱۷۴ ° ۱۷۵، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۲ش.

پرسش

آیا حکمی در مورد این که ساخت و ساز در اطراف خانه خدا به صورتی که بنا بلندتر از خانه خدا باشد وجود دارد؟ آیا این کار حرام است؟

پاسخ اجمالی

بیت الله الحرام؛ از جمله مکان‌های بسیار مقدس است که شأن و جایگاه آن در طول تاریخ قبل از اسلام و بعد از آن در بین مردم و مسلمانان گرامی داشته شده است. مکانی که در سال میلیون‌ها زائر گرد آن طواف می‌کنند و طبق برخی روایات؛ حتی نگاه کردن به آن نیز عبادت است. [۱] پس حفظ حرمت خانه کعبه بر هر شخصی لازم است و از آنچه باعث خدشه‌دار شدن حرمت این مکان مقدس می‌شود باید جلوگیری شود.

اگر یقین داشته باشیم که ساختن بناهایی پیرامون خانه کعبه و مشرف بر آن، موجب هتک حرمت این خانه مقدس است، چنین ساخت و سازی جایز نیست، اما در روایات، مطلبی که به وضوح بر هتک حرمت بودن چنین ساخت و سازی دلالت کند، وجود ندارد.

البته در روایتی از امام باقر(ع) آمده است: «شایسته نیست شخص (زائر) بیش از یک سال در مکه بماند، بلکه باید قبل از آن برگردد؛ و شایسته نیست کسی، بنایی بالاتر از کعبه بسازد». [۲] این روایت صحیح و دارای سند متصل است.

همین روایت را شیخ صدوق (ره) در کتاب خود می‌آورد. [۳] هر دوی این بزرگواران در عنوان این باب گفته‌اند: «باب کراهیه المَقام بمکة»؛ یعنی قائل به کراهت شده‌اند و با توجه به این روایت، حکم به حرمت چنین عملی نداده‌اند. علامه حلی نیز با توجه به همین روایت؛ فتوا به کراهت ساختن بنائی بالاتر از کعبه را داده است. [۴] صاحب جواهر نیز این گونه گفته است: «با توجه به روایت امام باقر (ع)، بلندتر نبودن بناها از کعبه، حتی شامل مساجد نیز می‌شود، و ظاهر این است که ارتفاع بناها از خود کعبه بالاتر نباشد، ولی اگر بر کوه‌های اطراف [دورتر از کعبه] بنایی بلندتر از کعبه، ساخته شود، مکروه نیست، خصوصاً با تسامحی که در کراهات وجود دارد». [۵] بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که؛ ساختن بنا بالاتر از کعبه مکروه است؛ یعنی بهتر است انجام نشود، ولی این کار حرام نیست. گفتنی است؛ در بین روایات اهل سنت، حرمت یا کراهت ساختن بنا بالاتر از کعبه یافت نشد.

[۱] امام صادق (ع) فرمود: «خداوند در اطراف کعبه صد و بیست رحمت قرار داده است، شصت مورد آن برای کسی است که نماز طواف می‌خواند و چهل مورد آن برای کسی است که طواف می‌کند و بیست مورد آن برای کسی است که به کعبه نگاه می‌کند»؛ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد، ج ۴، ص ۲۴۰، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق.

[۲] «[۲] مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ وَ صَفْوَانَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: لَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يُقِيمَ بِمَكَّةَ سَنَةً قُلْتُ كَيْفَ يَصْنَعُ قَالَ يَتَحَوَّلُ عَنْهَا وَ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرْفَعَ بِنَاءً فَوْقَ الْكَعْبَةِ»؛ همان، ص ۲۳۰.

[۳] شیخ صدوق، من لا يحضره الفقيه، محقق، مصحح، غفاری، علی اکبر، ج ۲، ص ۲۵۴، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۳ق.

[۴] علامه حلی، حسن بن یوسف، منتهی المطلب فی تحقیق المذهب، ج ۱۳، ص ۲۱۳، مشهد، مجمع البحوث الإسلامیة، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.

[۵] نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام، محقق، مصحح، قوچانی، عباس، آخوندی، علی، ج ۲۰، ص ۵۱، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چاپ هفتم، ۱۴۰۴ق.

پرسش

مسجدی قدیمی در یک زمین واقع است و تصمیم بر آن است که با توجه به قدیمی بودن مسجد مسجدی جدید در پشت مسجد قدیمی احداث و بعد از اتمام احداث مسجد جدید مسجد قدیمی تخریب گردد، آیا چنین کاری جایز است؟ یا این که باید مسجد قدیمی همچنان در کنار مسجد جدید باقی بماند؟

پاسخ اجمالی

۱. چنانچه مسجد قدیمی، قابل استفاده باشد تخریب آن جایز نیست. در غیر این صورت تخریب و الحاق آن به ساختمان جدید مسجد جهت توسعه آن اشکال ندارد.

۲. اگر زمین مسجد قدیمی از ابتدا به عنوان مسجد قرار داده شده است، نباید کاربری آن از مسجد بودن به عنوان دیگری تغییر کند و مسجد قدیمی باید همچنان در ساختمان جدید به عنوان مسجد باقی بماند و استفاده‌ای که از آن می‌شود استفاده‌هایی باشد که از یک مسجد می‌شود.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است [۱]:

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

جایز نیست.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

تخریب و نابودی مسجد جائز نیست.

حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

چنانچه مسجد قدیمی قابل استفاده باشد تخریب آن جایز نیست و اگر قابل استفاده نبوده باید به گونه‌ای عمل شود که داخل مسجد جدید قرار گیرد و الا در صورت تخریب، احکام مسجد همچنان بر آن مترتب است و مسجد از مسجد بودن هیچ وقت خارج نمی‌شود.

سلام. در محله‌ای مسجد و حسینیه روبروی هم قرار دارند، اما متأسفانه عده‌ای به بهانه این که مسجد واجب و حسینیه مستحب است، اصلاً اهمیتی به حسینیه نمی‌دهند و در مراسم روضه‌خوانی امام حسین (ع) شرکت نمی‌کنند و مادام الوقت در مسجد هستند. حکم شرعی آن چیست؟ حق با کدام گروه هست؟

پاسخ اجمالی

۱. در تعالیم و آموزه‌های دین اسلام مسجد دارای جایگاه بس بزرگی است؛ این اهمیت و جایگاه در آیات و روایات فراوانی مورد تأکید قرار گرفته، حضور در مسجد و زنده نگه‌داشتن آن نیز از نظر اسلام اهمیت بسیاری دارد.

در حدیثی از پیامبر اسلام (ص) ضمن بیان جایگاه مسجد، به فضیلت اهل مسجد نیز اشاره شده است: «الْمَسَاجِدُ بِيُوتِ الْمُتَّقِينَ وَ مَنْ كَانَتْ الْمَسَاجِدُ بَيْتَهُ ضَمِنَ اللَّهُ لَهُ بِالرَّوْحِ وَ الرَّاحَةِ وَ الْجَوَازِ عَلَى الصِّرَاطِ وَ قِيلَ لِلنَّبِيِّ أُثِدْنَ لَنَا فِي التَّرَهُّبِ قَالَ تَرَهَّبُ أُمَّتِي الْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ وَ قَالَ إِذَا رَأَيْتُمْ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسَاجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ...» [۱] مسجدها خانه‌های پرهیزکاران هستند، کسی که مسجد را خانه خود قرار دهد (زیاد به مسجد رفت و آمد کند)، خداوند متعال راحتی و آسایش و جواز عبور از صراط را برای او ضمانت می‌کند. سپس پیامبر فرمود: هرگاه مردی را دیدید که به رفت و آمد به مسجد عادت کرده؛ به ایمان او گواهی دهید؛ زیرا خدای عز و جل می‌فرماید: «مساجد خدا را تنها کسی آباد می‌کند که ایمان به خدا آورده است» [۲].

۲. ثواب عزاداری امام حسین(ع) نیز از امور انکارناپذیر در مکتب تشیع است. البته در زمان پیشوایان دینی، عزاداری در محل خاصی صورت نمی‌گرفت، اما با گسترش جمعیت شهرها و محلات، نیاز به وجود محل‌هایی برای عزاداری نیز انکارناپذیر است. حال در همان مسجد، حسینیه و یا محلی دیگر.

به هر حال؛ نماز و عزاداری با هم منافاتی نداشته و هر کدام در جای خود لازم بوده و نباید یکی را مانع دیگری دانست، شرکت در عبادات مساجد و عزاداری‌های حسینیه‌ها نباید در رقابت با هم در نظر گرفته شوند، بلکه هم مسجدی‌ها باید در عزاداری حسینیه‌ها شرکت کنند و هم اهل حسینیه در عبادات مساجد، و با توجه به اهمیت این دو، هر کدام در جای خود نیکو است. البته سزاوار نیست در اوقات ویژه نماز، مساجد از نمازگزاران خالی باشد.

[۱]. محدث نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۳، ص ۳۶۲، مؤسسه آل‌البیت(علیهم‌السلام)، قم، ۱۴۰۸ق.

[۲]. توبه، ۱۸.

پرسش

حکم پخش صدایی غیر از اذان از بلندگوهای مساجد (مثل صدای نماز، دعا، مناجات و... که برای همسایگان مزاحمت ایجاد می‌کند، چیست؟

پاسخ اجمالی

پخش اذان از بلندگوی مساجد و حسینیه‌ها به نحو متعارف، جهت اعلام داخل شدن وقت نماز، اشکال ندارد، ولی پخش غیر آن، اگر واقعاً موجب اذیت همسایگان است، توجیه شرعی ندارد. البته، آنهایی که اگر اذان و قرآن و موعظه و ... پخش شود ناراحت شده، اما به راحتی دیگر صداهایی مانند موسیقی‌های مجاز و غیر مجاز، داستانهای تخیلی و ... را تحمل می‌کنند، مورد نکوهش قرآن قرار گرفته‌اند. [۱]

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است: (۲)

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

پخش اذان به نحو متعارف برای اعلام داخل شدن وقت نماز صبح به وسیله بلندگو اشکال ندارد، ولی پخش آیات قرآنی و دعا و غیر آن از بلندگوی مسجد، اگر موجب اذیت همسایگان شود، توجیه شرعی ندارد، بلکه دارای اشکال است.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

پخش اذان به هنگام وقت نماز صبح، ظهر و مغرب از بلندگوی مساجد به صورت معتدل مانعی ندارد، اما برای دیگر برنامه‌ها بلندگوها را برای داخل مسجد تنظیم نمایند.

حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

ضابطه در این گونه موارد، این است که اگر از تصرف مالک در ملک خود یا متولی در محلی که متولی آن است ضرر معتناهی بر همسایگان لازم آید. پس اگر این ضرر بین همسایگان، امر متعارفی است مانعی ندارد و گرنه جایز نیست.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

چنانچه موجب مزاحمت و ایذاء مؤمنین شود جائز نیست.

حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

اینجانب توصیه می‌کنم به برگزارکنندگان این مراسم که مواردی که جنبه شعاریت و اعلام شعار - مانند اذان - از بلندگو را دارد پخش شود و در غیر آن، مواظب باشند که مردم آزاری نباشد و بدست بهانه جو بهانه ندهند که همه این برنامه‌ها را زیر سؤال ببرند. مخصوصاً رعایت حال بیماران و اشخاص سالمند را بنمایند و نیز توصیه و نصیحت می‌کنم کسانی را که از بلندگوهای مساجد و برنامه‌های دینی گله و شکایت دارند که بپرهیزند که از آنها نباشند که خداوند متعال در حق آنها می‌فرماید (و إذا ذکر الله وحده اشمزت قلوب الذین لا یؤمنون بالآخرة و إذا ذکر الذین من دونه إذا هم یتبشرون) که با بلندگوها اگر اذان و قرآن و موعظه و عزاداری اهل بیت ع را پخش می‌نمایند اشمئزاز و ناراحتی پیدا می‌کنند، ولی اگر موسیقی و ساز و آواز باشد حرف و اعتراضی نداشته باشند، سعی کنند از آن گروه باشند که مثل حضرت ابراهیم خلیل علی نبینا و آله و علیه السلام وقتی بنابر بعضی روایات ذکر خدا «سبوح قدوس رب الملائکه و الروح» را شنید خواست که یک بار دیگر آن را بگوید تا بخشی از گوسفندانش را به او بدهد و گوینده تکرار کرد تا همه گوسفندانش را به او بخشید و در آخر کار از او خواست که خودش را در اختیار او و ملکیت او قرار دهد که یک بار دیگر این ذکر را بگوید. این عزیزانی که از بلندگوهای مساجد گله دارند این نکته را رعایت نمایند.

[۱]. سوره زمر، آیه ۴۵؛ (و إذا ذکر الله وحده اشمزت قلوب الذین لا یؤمنون بالآخرة و إذا ذکر الذین من دونه اذا هم یتبشرون).

پرسش

گرفتن وجهی توسط مسجد بابت مراسم ختم از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ اجمالی

چنانچه در مخارج مسجد مصرف شود مانعی ندارد.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است: (۱)

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

فی نفسه اشکالی ندارد.

حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

اشکال ندارد.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

چنانچه در مخارج مسجد مصرف شود مانعی ندارد.

پرسش

آیا نام گذاری مسجد روستایی که فقط یک مسجد دارد به مسجد جامع، صحیح است؟

پاسخ اجمالی

این کار اشکال ندارد و در صورتی که مسجد مذکور اختصاص به گروه و قوم خاصی نداشته باشد، مسجد جامع شمرده می شود.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است: (۱)

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)

فی نفسه اشکال ندارد.

حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

مانعی ندارد.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

اشکالی ندارد.

حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی (مد ظله العالی)

در صورتی که محل رفت و آمد همه مردم باشد و اختصاص به قوم خاصی نداشته باشد، مسجد جامع محسوب می شود.

رسش

آیا در مسجد اجرای برنامه ورزشی از قبیل باستانی، کشتی، پینک پنگ جایز است؟ البته با لحاظ نمودن حرمت و رعایت وقت نماز.

پاسخ اجمالی

انجام این گونه امور در شأن مسجد نیست. بله گاهی مسجد دارای سالن یا زیر زمینی است که حکم مسجد را ندارد و واقف هم شرط خاصی در استفاده از آن نکرده است، که در این صورت مانعی در اجرای برنامه های فرهنگی، ورزشی (با حفظ حرمت مسجد) در آن نمی باشد.

ضمائم:

پاسخ مراجع عظام تقلید نسبت به این سؤال، چنین است: (۱)

حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی)

مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست و از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد منافات داشته و با جهت وقف مخالفت دارد، باید پرهیز شود.

حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

مناسب مسجد نیست.

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

ورزش برای همگان، مخصوصاً برای جوانان و نوجوانان امر لازمی است؛ ولی مناسب مساجد و حسینیه ها نیست. لازم است مکان مناسب دیگری برای آن در نظر گرفته شود.

حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (مد ظله العالی)

انجام این امور در مسجد جایز نیست.

پرسش

آیا در قبرستان می توان مسجد ساخت؟

پاسخ اجمالی

دفتر حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی)

اگر قبرستان مذکور زمین وقفی و ملک خصوصی کسی نبوده و همچنین از مکان های عمومی و مورد نیاز و استفاده اهالی در مناسبت ها نیز نباشد و ساخت مسجد هم در آن موجب هتک یا نبش قبرهای مسلمانان نشود، اشکال ندارد.

دفتر حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

اگر زمین؛ وقف برای دفن نباشد اشکال ندارد.

دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

در صورتی می توان قبرستان را تبدیل به مسجد کرد که در حال حاضر به هیچ وجه اجازه دفن در آن جا ندهند و ساختن مسجد موجب نبش قبر مخصوصاً قبور علما نشود ولی نماز خواندن در آن مسجد به هر حال جایز است در ضمن توجه داشته باشید در صورتی که زمین وقف برای قبرستان شده باشد، تنها باید در همین مورد از آن استفاده شود، مگر این که دفن در آن به جهاتی امکان پذیر نباشد که در این صورت باید بفروشند و پول آن را صرف خرید زمینی جهت قبرستان کنند و آن را وقف نمایند و چنانچه به اندازه کافی قبرستان دارند، می توان از آن زمین برای مسجد و حسینیه و کتابخانه و مانند آنها استفاده کرد.

پرسش

با سلام، آیا از نظر شرع مقدس اسلام، ساده بودن مسجد و بی زرق و برق بودن آن بهتر است یا آن که هر چند سال بر زینت مسجد افزوده شود و مساجد به شکل مکان های زینتی در آید؟

پاسخ اجمالی

در آموزه های دینی از این که مساجد را شبیه عبادت گاه های یهودیان و مسیحیان تزیین کنند نهی شده است. رسول خدا (ص) در این باره می فرماید: "لَا تَزَخِرُوا مَسَاجِدَكُمْ كَمَا زَخَرْتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى بِيَعَهُمْ"؛ زینت نکنید مسجدهایتان را، آن گونه که یهودیان و مسیحیان عبادت گاه های خود را زینت می کنند. [۱]

در نقل اهل سنت نیز پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: ما ساء عمل قوم قطّ إلاً زخرفوا مساجدهم؛ [۲] چون عمل گروهی بد شود مساجد خویش را زینت کنند.

با نظر به روایاتی که درباره فضیلت مسجد و عبادت در آن و رعایت آداب و ... آمده است؛ در می یابیم که مسجد مکانی است که آدمی را به آخرت ترغیب کند و از دنیا و زینت های آن جدا کند و پرداختن به زینت ظاهری بیش از اندازه با این امر منافات دارد.

امام صادق (ع) می فرماید: سه چیز نزد خداوند شکایت می کنند: مسجد خراب که نماز گزار ندارد، دانشمندی که در میان نادانان زندگی می کند (زیرا از علم او بهره نمی برند) و قرآنی که قرائت نمی شود و گرد و غبار روی آن را گرفته است. [۳]

و در روایت دیگری رسول خدا (ص) فرمود: زمانی فرا رسد در آخر الزمان، که گروهی به مسجد می آیند پس دور هم جمع شوند و کلامشان درباره دنیا و دوستی دنیا است؛ همنشین با اینان نشوید و خداوند نیازی به عبادت آنان ندارد. [۴]

بنابر این، آنچه که از منابع روایی فهمیده می شود، آبادی معنوی مساجد است و نه تزیین ظاهر آن. البته آن گونه هم مخروبه نباشد که با شأن و جایگاه مسجد سازگاری نداشته باشد.

این سؤال، پاسخ تفصیلی ندارد.

[۱] محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۷۱، مؤسسه آل البيت، قم، ۱۴۰۸ ق.

[۲] ابن کثیر، تفسیر القرآن العظیم، ج ۶، ص ۵۷، دار الکتب العلمیة، منشورات محمدعلی بیضون، بیروت، ۱۴۱۹ ق.

[۳] کافی، ج ۲، ص ۶۱۳، ج ۳.

[۴] شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۱۴، مؤسسه آل البيت، قم، ۱۴۰۹ ق.

پرسش

آیا از کسی که پول او شبهه ناک و یا حرام است، می توان برای مسجد کمک نقدی گرفت؟

پاسخ اجمالی

در مورد پول حرام تردیدی نیست که تصرف در آن و مصرفش به هر نحوی بدون اجازه صاحب و مالک آن جایز نیست. اما در مورد پول شبهه ناک باید گفت: مالی که غیر شرعی بودن آن را دقیقاً نمی دانیم، اما احتمال می دهیم که حرام باشد؛ به عنوان مثال کسی که سرپرستی چند یتیم و اموالشان را بر عهده دارد و اجمالا می دانیم که از اموال یتیم برای امور شخصی خودش نیز استفاده می کند و از طرفی همان شخص درآمدهای مشروعی نیز دارد، در این صورت گرچه استفاده از اموال شبهه ناک او اشکالی شرعی ندارد، ولی شایسته است از این کار اجتناب شود.

پاسخ تفصیلی

پرسش از دو بخش تشکیل شده است که به ترتیب به پاسخ آن می پردازیم.

در مورد پول حرام تردیدی نیست که تصرف در آن و مصرفش به هر نحوی بدون اجازه صاحب و مالک آن جایز نیست.

اما در مورد پول شبهه ناک باید گفت: مالی که غیر شرعی بودن آن را دقیقاً نمی دانیم، اما احتمال می دهیم که حرام باشد؛ به عنوان مثال کسی که سرپرستی چند یتیم و اموالشان را بر عهده دارد و اجمالا می دانیم که از اموال یتیم برای امور شخصی خودش نیز استفاده می کند و از طرفی همان شخص درآمدهای مشروعی نیز دارد، در این صورت گرچه استفاده از اموال شبهه ناک او اشکالی شرعی ندارد، ولی شایسته است از این کار اجتناب شود.

روایاتی که در این زمینه وارد شده و ما را از انجام رفتار شبهه ناک بازمی دارد در همین راستا قرار دارد.

رسول خدا (ص) فرمود: حلالی است روشن و حرامی است روشن و در بین این امور مشتبهی هم هست. هر که شبهات را ترک کرد، از محرمات نجات یافته و هر که خود را بدانها آلوده نمود، نادانسته ممکن است به تدریج در گرداب محرمات غوطه ور شده و هلاک شود. [۱]

در این جا دو نکته را متذکر می شویم که بیان آن خالی از لطف نیست:

۱. علاوه بر حلیت و حرمت تکلیفی، کارهایی را که ما انجام می دهیم آثار وضعی نیز برای ما دارد؛ مثل این که کسی ندانسته شراب بخورد در این صورت گرچه چون جاهل به حکم یا موضوع است عمل او کیفر اخروی به دنبال ندارد، اما از آثار وضعی آن که مستی است گریزی نیست.

۲. کمک گرفتن از افرادی که اموالشان شبهه ناک است و یا رفت و آمد به منزل چنین افرادی و خوردن از غذای آنان، همان طور که گفته شد به حکم اولی و به طور عادی حرام نیست، [۲] اما گاهی به علت برخی از شرایط باید از این گونه امور اجتناب کرد و از ارتکاب آن خودداری نمود. از جمله موردی که عمل ما به نحوی تأیید کار و عمل او باشد؛ مثلاً کسی که هم شغل حلال دارد و هم کار حرامی انجام می دهد، از یک سو درآمد مشروع و حلالی دارد و از سویی دیگر ربا می خورد که به طور طبیعی اموالش مخلوط به حرام است و استفاده از اموالش با توجه به این که نمی دانیم از کدام بخش است شبهه ناک است، در این صورت اگر غذا خوردن از منزل او مهر تأییدی بر رفتار حرام او به شمار آید، باید از این کار پرهیز شود.

در همین راستا گرچه با معیارهای اولیه استفاده از پول شبهه ناک افراد را در ساخت مساجد نمی توان حرام برشمرد، اما اگر این کمک موجب بدبینی افراد با ایمان و یا جرأت یافتن او بر گناه و یا تأییدی بر رفتار نادرست او ارزیابی شود، سزاوار است از آن خودداری شود.

[۱] کلینی، کافی، ج ۱، ص ۶۸، دار الکتب الإسلامیة تهران، ۱۳۶۵ هـ ش.

[۲] دفتر حضرت آیت الله خامنه ای (مد ظله العالی): تا یقین به وجود مال حرام در عین اموال مورد ابتلا نداشته باشد، استفاده ایشان مانعی ندارد.

پرسش

آیا می توان برای توسعه مسجد سرویس های توالت و دستشویی مسجد را به مسجد ملحق کرد و در چه صورت آنجا حکم مسجد پیدا می کند؟

پاسخ اجمالی

اگر زمین محل دستشویی برای انتفاع در جهت سرویس توالت وقف نشده باشد می توان آن را به مسجد ملحق کرد اما اگر برای انتفاع در جهت سرویس توالت وقف شده باشد نمی توان آن را به مسجد تبدیل کرد ولی نماز در آن اشکالی ندارد. مرحوم حضرت آیت ا... العظمی گلیپایگانی ره در پاسخ به این سؤال که: "در اثر توسعه مسجد، توالت سابق آن در حیاط مسجد واقع گردیده که فعلاً معدوم و زمین آن موزائیک کاری و تمیز شده بعضی از مؤمنین در نماز خواندن روی چنین زمینی که سابقاً جای توالت بوده احتیاط می کنند متمنی است حکم آن را بیان فرمائید." فرموده اند: "در فرض سؤال که زمین مزبور برای انتفاع در جهت مخصوص بوده آن را جزء صحن مسجد قرار دادن که منافی با آن جهت است جائز نبوده و حکم مسجد را ندارد و لکن نماز خواندن در آن مکان مانع ندارد." [۱]

بله اگر تنها زیر زمین را برای استفاده توالی و دستشویی معین کرده اند می توان در طبقه با لای آن مسجد ساخت یا آن را به مسجد ملحق کرد. [۲]

همچنین محلی را که با وقف صحیح شرعی شده به عنوان حسینیه ساخته شده است، نمی توان در مسجد ادغام کرد و از آن به عنوان مسجد استفاده نمود. مقام معظم رهبری در پاسخ سؤالی در این زمینه فرموده اند: "اگر حسینیه، به عنوان حسینیه، وقف صحیح شرعی شده، تبدیل آن به مسجد جایز نیست و هم چنین ضمیمه کردن آن به مسجد به عنوان مسجد هم جایز نیست." [۳] بنا بر این جاهایی که بدون وقف صحیح شرعی از آنها استفاده های دیگری مثل حسینیه یا دستشویی می شود را می توان به مسجد تبدیل کرد.

اما اینکه چگونه یک زمین یا ساختمان حکم مسجد را پیدا می کند باید گفت این به دو دو صورت ممکن است یک خواندن صیغه وقف مثل این که مالک آن بگوید این مکان یا ساختمان را مسجد قرار دادم. دوم عملی مثل خواندن دو رکعت نماز در مکان به قصد این که آنجا را مسجد قرار دهد و دلالت بر آن کند کافی است. [۴].

[۱] مجمع المسائل (للكلپایگانی)، ج ۱، ص ۱۵۷

[۲] مجمع المسائل (للكلپایگانی)، ج ۱، ص ۱۳۸، س ۴۵..... اگر زمین مذکور را بقصد مسجدیت وقف نکرده باشند، یا قصد مسجدیت طبقه زیر را نکرده باشند و فقط طبقه روی زیر زمین را که به قسمت زنانه اضافه شده مسجد قرار داده اند، جائز است در زیر زمین که مسجد نیست چاه فاضل آب حفر نمایند و توالی بسازند.....

[۳] توضیح المسائل (المحشی للإمام الخمینی)، ج ۱، ص: ۵۱۸

[۴]. تحریر الوسيله ج ۲ ص ۶۲؛ حضرت آیت ... العظمی بهجت ره در این زمینه فرموده اند: "در قرار دادن مکانی به عنوان مسجد، صیغه وقف لازم نیست بلکه هر عملی مثل خواندن دو رکعت نماز که دلالت بر آن کند کافی است. (توضیح المسائل (المحشی للإمام الخمینی)، ج ۱، ص: ۵۰۲، مسأله ۷۴۲، مجمع المسائل (للكلپایگانی)، ج ۱، ص ۱۳۹، س ۴۸" به این که در زمین مذکور بعنوان مسجد نماز خوانده شود و نیز اگر زمین را وقف مسجد کرده باشند و تحویل مسلمین داده و آنان به عنوان مسجد بودن دیوار اطراف آن را بنا کنند مسجد شدن آن بعید نیست."

پرسش

خادم مسجدی بزرگ هستم، می دانم یکی از فرشهای مسجد نجس شده است، ولی بدلیل جابجایی فرشها نمی دانم فرش نجس کدام فرش است حال آیا باید تمام فرشهای این مسجد بزرگ شسته شود؟

پاسخ اجمالی

پاسخ دفاتر مراجع عظام حفظهم الله به شرح زیر می باشد:

دفتر حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی)

در فرض سؤال تمام فرش های مذکور شسته شود.

دفتر حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

بله باید تمام فرشها شسته شوند تا یقین حاصل شود.
دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)
اگر امکان دارد همه فرش ها را تطهیر کنند.

پرسش

می خواستم بدانم نماز خواندن در صحن های حرم مطهر امام رضا (ع) به جز صحن قدیمی چه حکمی دارد؟ این در حالیست که برای ساختن برخی صحن ها آستان قدس زمین ها مغازه ها و منازل اطراف حرم را خریداری کرده است. در حالی که برخی از مالکان راضی به فروش ملک خود نبوده اند اما مجبور شده اند.

پاسخ اجمالی

دفتر حضرت آیت الله العظمی سیستانی (مد ظله العالی)

بشک خود اعتنا نکند.

پاسخ دفتر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

اشکالی ندارد.

پرسش

نصب تابلوی عصر عاشورا (اثر استاد محمود فرشچیان) در داخل مسجد به طرزی که رو به روی نمازگزاران نباشد از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ اجمالی

برای دست یابی به پاسخ توجه به نکاتی ضروری است:

۱- فقها فرموده اند: نماز خواندن در چند جا مکروه است که از آن جمله است: روبروی عکس و مجسمه ی چیزی که روح دارد، مگر آن که روی آن پرده بکشند، و در جایی که عکس باشد اگر چه روبروی نمازگزار نباشد [۱]، پس نماز خواندن در جایی که تابلو های عکس انسان و حیوان در محل نمازگزار باشد اعم از آن که آن محل مسجد باشد یا غیر مسجد و اعم از این که آن تصویر رو به روی نمازگزاران باشد یا در جهت دیگر، مکروه است و بهتر است که در موقع نماز روی آن پوشانده شود.

۲- هم چنین فقها در باره ی نقاشی کردن صورت انسان و حیوان در مساجد، فرموده اند :

امام خمینی «قدس سره»: بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و هم چنین نباید صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند. و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

آیت الله العظمی بهجت: بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و هم چنین نباید صورت چیزی را نقاشی کنند و بکشند، مخصوصاً چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد که در غیر مسجد هم اشکال دارد و احتمال دارد نماز خواندن در این مساجد هم مکروه باشد، ولی نوشتن قرآن و احادیث صحیحه در مسجد مانعی ندارد. [۲]

آیت الله العظمی فاضل: بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و هم چنین نباید بنا بر احتیاط صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند. و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

آیت الله العظمی مکارم: مسأله تزئین کردن مسجد به طلا اشکال دارد و هم چنین احتیاط آن است که صورت چیزهایی که روح دارد مثل انسان و حیوان در مسجد نقش نکنند.

آیت الله العظمی سیستانی: احتیاط واجب این است که مسجد را به طلا زینت نکنند و احتیاط مستحب آن است که به صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد زینت نکنند. [۳]

۳- حکم نصب تصاویر و عکس در مساجد چیست؟

آیت الله العظمی خامنه ای در پاسخ به سؤالی در رابطه با نصب عکس در مساجد فرموده اند: اشکالی ندارد. لکن اگر در شبستان باشد بهتر است هنگام نماز، به طریقی روی آن پوشانده شود. [۴]

در ذیل به نمونه هایی از سؤالاتی که از امام خمینی "قدس سره" در این باره شده است و جواب های معظم له توجه فرمایید:

۱- در رساله ی آن جانب، نقاشی و تصویر در مساجد به احتیاط واجب منع شده است، آیا این منع شامل عکس هم می شود یا نه؟

جواب: شامل نیست.

۲- امروزه در بعضی از مساجد و یا مکانهایی که نماز جمعه اقامه می شود، عکس ها و پوستر هایی روبروی نمازگزاران نصب می شود، آیا نماز خواندن در این مکان ها اشکال دارد؟

جواب: نماز صحیح است، هر چند در مقابل نمازگزار بودن آن کراهت دارد و کراهت رفع می شود به این که روی آن را به وسیله ای بپوشانند.

۳- آیا در مقابل نمازگزار حرام است که عکس مکه باشد؟ عکس های غیر از عکس مکه چطور؟

جواب: حرام نیست و اگر تصویر ذی روح باشد مکروه است. (۵)

۴- عکس های شهدا که در مساجد می زنند و...، چه حکمی دارد؟

ج: اشکال ندارد. [۶]-[۷]

[۱] توضیح المسائل (المحشی للإمام الخمينی)، ج ۱، مسأله ۸۹۸

[۲] جامع المسائل (للبيهجۀ)، ج ۱، ص ۵۴۷.

[۳] توضیح المسائل (المحشی للإمام الخمينی)، ج ۱، مسأله ۹۰۸.

[۴] همان، ص، ۵۰۹، س ۳۷۵.

[۵] استفتائات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۱۵۰، ۷۹، ۸۰ و ۸۱.

[۶] همان، ج ۳، ص ۵۷۰، س ۳.

[۷] - نمایه ی مرتبط: حکم شرعی عکس های منسوب به امامان، سؤال ۶۳۵.

پرسش: قرائت بعضی از ائمه جماعات از جهت مخارج حروف صحیح نیست. آیا کسی که حروف را به طور صحیح از مخارج خود ادا می کند، می تواند به آنان اقتدا نماید؟ عده ای می گویند می توانید نماز را به جماعت بخوانید، ولی باید بعداً اعاده نمایید، من که فرصت اعاده ندارم، وظیفه ام چیست؟ آیا می توانم در نماز جماعت شرکت نموده ولی حمد و سوره را آهسته بخوانم؟

ج: اگر قرائت امام از نظر مأموم صحیح نباشد، اقتدا و نماز جماعت او باطل است و اگر نمی تواند نماز را اعاده کند، اقتدا نکردن اشکال ندارد، ولی آهسته خواندن در قرائت نمازی که باید بلند خوانده شود، برای اظهار اقتدا به امام جماعت صحیح و مجزی نیست. (اجوبه الاستفتائات مقام معظم رهبری، س ۵۸۸).

پرسش: عده ای معتقدند که قرائت بعضی از ائمه جمعه صحیح نیست، زیرا یا حروف را آنگونه که هست، ادا نمی کنند و یا حرکت آنها را طوری تغییر می دهند که دیگر آن حرف نیست. آیا اقتدا به آنان بدون اعاده نمازی که پشت سر آنان خوانده می شود، صحیح است؟

ج: ملاک صحت قرائت عبارت است از رعایت قواعد زبان عربی و ادا حروف از مخارج آن به طوری که اهل لسان آن را ادا آن حرف بدانند نه حرف دیگر؛ اگر مأموم قرائت امام را مطابق قواعد و صحیح نداند، نمی تواند به او اقتدا کند و در صورت اقتداء، نماز او صحیح نیست و اعاده آن واجب است (اجوبه الاستفتائات مقام معظم رهبری س ۵۸۹).